éniai eredetű, Davies-é szociális.

E három magatartás azonban csak távoli társadalmi kovenciók szerint eltérés a normáktól. Szeretetvágyuk és kapcsolatteremtési kísérleteik - melyek kudarcra ítéltettek - mindenkiben ott munkálnak. A megszerzett kevés kontaktusba is kétségbeesetten kapaszkodnak: Mick akkor válik kegyetlenül ellenségessé Davies-szel, mikor az bolondnak nevezi testvérét, aki eddig látszólag nem sokat jelentett számára; Aston akkor teszi ki a szűrét a befogadott csavargónak, mikor megérzi árulását; Davies-ről kiutasításakor lefoszlik a hányaveti nyegleség, számára is fontosabb az emberi kapcsolat a szállásnál.

Az idegen távozása után Aston egy kötéllel, nagy készülődés után, egyetlen mozdulattal a magasba húzza a szoba teljes berendezését - az összehányt kacatok halmazában mégis volt rendszer - és az előadás elején befestett seprűvel takarítani kezd. Az összetört Buddha-szobor cserepeit és Davies emlékét el kell tüntetni, hogy minden visszatérjen a normális kerékvágásba.

De mi az, hogy normális?

DEHELÁN ANNA

Gergelyjárás

Magamról:

17 éve kezdtem el a tanári pályát, ugyanennyi éve munkálkodom azon, hogy a népi játékokat és a jeles napokhoz fűződő szokásokat megtanítsam a gyermekeknek, hogy ezeken keresztül még jobban megismerhessék hagyományainkat, nemzeti kultúránkat.

1986 óta vagyok az óbudai Népzenei Iskola tanára, ahol jelenleg is négy gyermekcsoportom, 53 tanítványom van (III.ker.Kiscelli u.Ált.Isk.,II.ker.Pitypang u. Ált.Isk., és a Kodály Zoltán Ének-Zene Ált.Isk.tanulói). Közel két évtized alatt rendszeresen szerepeltünk művelődési házakban, ezen kívül még színjátszó és néptáncfesztiválokon, rádióban, televízióban s legutóbb Kecskeméten, az országos betlehemes találkozón.

A Budapesti Művelődési Központ szervezésében pedagógusoknak továbbképzést tartok "Dramatikus népszokások" címmel, ahol elméleti és gyakorlati tudnivalókat kapnak a szakkörvezetői munkámról. De nemcsak a fővárosban, hanem vidéken is tartottam ilyen előadássorozatot. Előkészületben van ezt a témát feldolgozó módszertani könyvem is. Részt veszek a Szentendrei Szabadtéri Néprajzi Múzeum programjának megtervezésében és gyakorlati megvalósításában. Az Almássy téri szabadidőközpontban minden héten (a TÉKA gyermektánccház után) kézműves foglalkozást vezetek, amely szintén a hagyományos népi kultúrához kapcsolódik. Nyári gyermektáborokban szintén a naptári ünnepekhez fűződő szokásokkal ismertetem meg a gyerekeket és az érdeklődő tanárokat.

A szokás rövid leírása

Február 3-án, Balázs napján, vagy március 12-én, Gergely napján volt az iskolások ünnepe.

A gergelyjárás szokása elterjedtebb. E nap az iskola téli időszakának befejező napja volt. Ünneplését egyébként IV.Gergely pápa rendelte el 830-ban, Szent Gergely pápa - az iskolák, diákok védőszentjének, a gregorián éneklés megteremtőjének - tiszteletére.

A szokás színjátékos formában ment végbe, szereplői lehettek: Gergely pápa, püspök, zászlós, kisdobos, nyársas, kosaras, kisdiák, stb. Elnevezéseik egyben utalnak a gergelyjárás kettős céljára, mely adománygyűjtés és iskolába toborzás volt.

Jellegzetes énekéhez a"Szent Gergely doktornak, híres tanítónknak az ő napján..." kezdetűhöz, mely már a 17. sz. végén megjelent egyházi énekeskönyvben - kapcsolódhatott a szereplők tréfás bemutatkozása, a jókívánságok sora és az adománykérés. A valaha országosan ismert szokást ma már csak szórványosan lehet megtalálni.

"A Mura vidékén, Göntérházán azonban még élő népszokás a gergelyjárás. Mindennapi ruhában, de gazdagon felpántlikázott kalapban indulnak Szent Gergely vitézei. A vállukig érő pántlikát a rokon lányoktól kapják. Jó hangú és hallású, jól tanuló gyerekekből kerülnek ki. Az előkészület már egy hónappal előbb megindult. Meg kellett tanulni hibátlanul az éneket, hogy a tanító ne valljon szégyent, ne mondhassák rá, hogy rosszul tanít, nem érdemes a gyereket iskolába járatni. A csoport vezetője fakardot visz, melyre egy darab paprikás füstölt szalonnát tűznek. Kosarat és erszényt is visznek magukkal. A 3-5 tagú csoport, 13-14 évesekből kerül ki. A népszokás 1895-re nyúlik vissza, mikor bevezették a kötelező népoktatást. A korabeli tanító szervezte meg, hogy népszerűsítse az iskolát, a tanulás fontosságát.

A gergelyjárást a falu első házánál kezdték. Minden házba betértek. A házaktól gyűjtött tojást a tanítónak vitték, aki rántottával kínálta meg őket." (Penavin Olga: Népi kalendárium c. munkája nyomán.)

Gergelyjárás

Elöljáró vitéz (jobbról középre jön be a színpadra, felpántlikázott csákó a fején, kard az oldalán)

Jó napot kívánunk, meg ne ijedjenek,
Itt egy kompánia (kifelé mutat a kardjával) semmit se féljenek
Vagy gyermeket, vagy pénzt nekik készítsenek (mutatóujjával inti a közönséget)
Szabad-e bejönni a gergelyjáróknak? (kardját vállához emeli)

(sorban egymás után ritmusra bejönnek a gergelyjárók a "Szent Gergely doktornak" dallamára)

Mindegyik szereplő énekli az 1. sz. dallamra

Szent Gergely doktornak,
Híres tanítónknak,
Az ő napján,
Régi szokás szerint,
Menjünk Isten szerint iskolába.

(Félkörívben megállnak a közönséggel szembefordulva)

Gergely pápa (énekli):

Gyertek el hát vélünk,
Mert értetek jöttünk, jó gyermekek.

Mind:

Menjünk iskolába,
Istennek házába,
Tanulásra.

(Minden gyerek dúdolja ugyanezt a dallamot, közben az álarcos a nézők között futkos, karikással, amit helyettesíthet kereplő,pattogtat, ill.kerepel és közben versel. Az álarcos kormosképű, szalmával kitömött ijesztő alak.)

Álarcos:

Miért bámulsz reám vén vasorrú bába,

Nem láttál még embert angyali formába'?
Távozz az ártatlan seregtől messzire,
Mert másként jót húzok a hátad közepire.

Mind (énekli az 1. sz. dallamra)

Van-e hát a házban
Kis kompániánkba való gyermek,
Álljon a verbunkba,
Jöjjön iskolába,
Meg nem bánja.

Gergely pápa (egy lépést kilép a sorból, kereszttel díszített lila süveg a fején, görbe végű pásztorbot a kezében, öltözete: ministráns ruha)

Én vagyok Gergely pápa,
Pápai trónusból ím szólok hozzátok,
Ez az én seregem, melyet most itt láttok, (odamutat)
Seregemmel idejöttem nem egyébért,
Hanem annak száma szaporításáért,
Szaporítsátok hát kedves fiatokkal,
Adjátok közinkbe szép ajándékokkal.

Mind (énekli a 2. sz. dallamra)

Adjatok gyerecskét, omne dignum leverendum laude,
Hadd tanuljon könyvecskét,
Totusz kápusz de mizerum forum domine!

Gergely pápa (kilép a sorból)

Gyere ide kisfiam, mondd el az ábécét!
Ábécés (a pápához lép tarisznyával az oldalán; öltözete: mindennapi ruha)
A-á-bé-cé... (elakad)
Csak ettől az egytől féltem, rettegtem
Nagyságod eleibe lépni alig mertem (meghajol Gergely pápa előtt)

Kisdobos (dob van a nyakába akasztva; öltözete: mindennapi ruha, fekete kabát, nadrág, csizma, fehér ing)

Aki nem tanul, üres a feje,
Mint a kisdob belseje, *(a kisdiákot bosszúsan maga felé fordítja)*
Aki rosszul nevelkedik,
Mint a dobot ütik, verik. *(dobol)*

Püspök (kereszttel díszített bordó színű süveg a fején, görbe végű pásztorbot a kezében, öltözete: ministráns ruha, kilépve a sorból mondja)

Hallod-e te Pista, hallgass a szavamra,
Fogd a könyvedet, *(odanyújt egy könyvet az ábécésnek)* tedd a tarisznyába,
Itt lesz csak jó helyed, tanulsz becsületet,
Majd meglásd jó apád és jó anyád szeret.

Mind (énekli a 2. sz. dallamra)

Adjatok szalonnát, omne dignum...
Hadd csináljunk rántottát, totusz kápusz...

Elöljáró vitéz (előre lép és kiáltja)

Adjatok Ferencet

Mind (válaszol rá)

Hadd tördeljen perecet!

Mind (énekli a 2. sz. dallamra)

Adjatok kakast, omne dignum...

Hadd kaparjon két garast, totusz, kápusz...

Kisdiák (kiáltja)

Adjatok gyerecskét,

Mind (válaszol rá)

Hadd tanuljon könyvecskét!

Mind (énekli a 2. sz. dallamra)

Adjatok ludat, omne dignum...
Hadd mutasson diákoknak iskolába utat, totusz kápusz...

Mind (egy egyszerű szökellőtáncot táncolhatnak a 3. sz. dallamra)

Majd úgy fogunk táncolni, mint
a molnár tyúkjai,
kik jóllaktak búzával,
az ellopott árpával
és zabbal

Gergely Pápa (előlép)

Tudtok-e fiaim verseket mondani?

Mind

Igenis tudunk

Gergely pápa:

Nohát akkor mondjátok!

Mind (énekli 4.sz. dallamra)

– A, a, a, ma vagyon Gergely napja,
Aki eztet nem tudja tőlünk megtanulhatja,
A, a, a, ma vagyon Gergely napja.

(A dal első sorait lehet szólóban is énekeltetni, az utolsó sorait hangszerekkel kísérni: dob, triangulum, csengő, kereplő és egyéb zajkeltő eszközök.)

– Bé, bé, bé, iskolába menjünk bé,
szüleink örömére,
tanítónknak kedvére,
Bé, bé, bé, iskolába menjünk bé.
– I, i, i, kinek van erszény pénzi
Nekünk egy tizest adjon,
szomorkodni ne hagyjon
I, i, i, kinek van erszény pénzi.
– Ku, ku, ku, a kakas kukurikú
Szeretném a taréját, jó metélttel a nyakát
Ku, ku, ku, többet nem kukurikú!
– Ká, ipszilon, zé,
már egyszer végezzük bé,
Szent Gergely tiszteletét,
áldjuk a háza népét,
Ká, ipszilon, zé,
már egyszer végezzük bé!

Nyársas (zsíros kalap a fején, több ágú bot a kezében, amire az ajándékot, szalonnát, kolbászt teszik, a tojást majd az ábécés rakja a tarisznyájába)

Ugye elvégeztük immár,
egy sincsen köztetek szamár,
egy az kettő, nem az három,
idefigyelj jó barátom!
A nyársam üresen áll, mint egy kútágas,
Jó ráillene egy disznó oldalas.

1. számú dallam

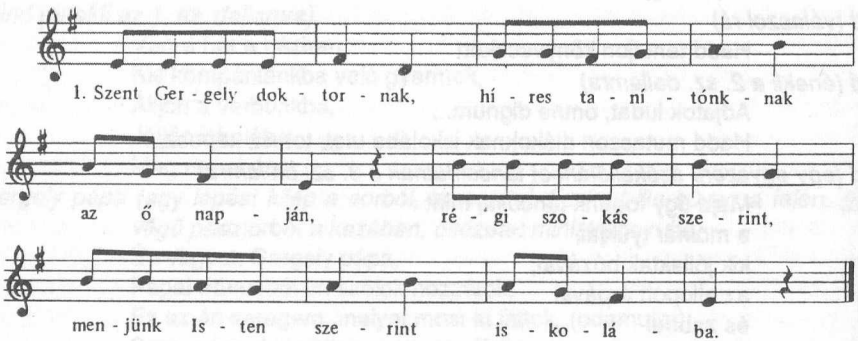

2. számú dallam

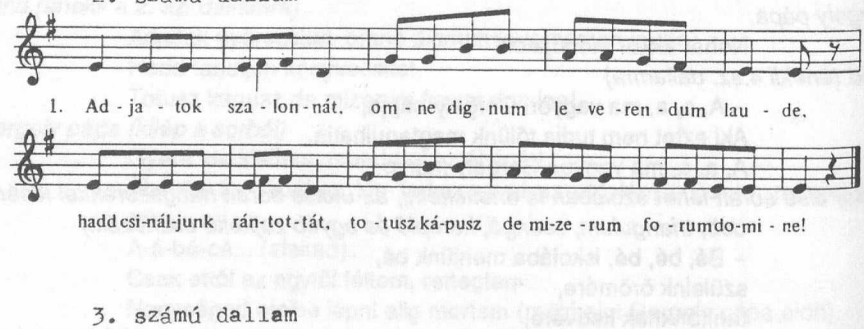

3. számú dallam

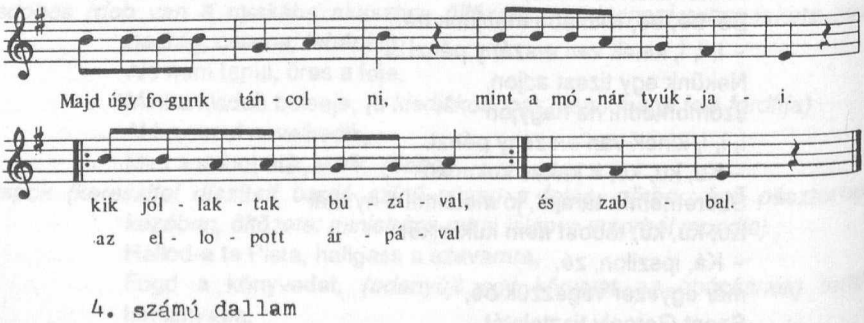

4. számú dallam

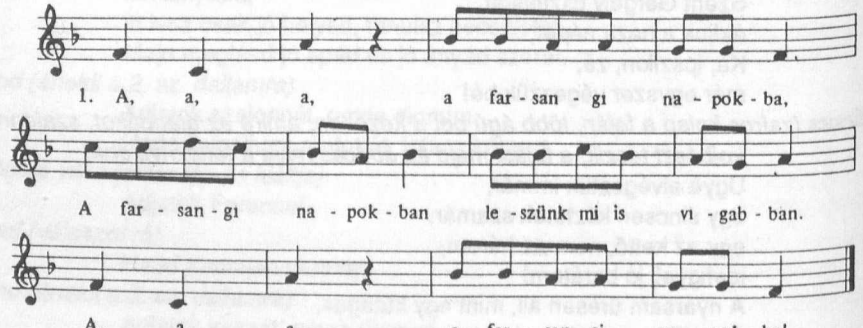

Szalonnából is nem kisebb, mint egy félajtó,
Ha nem adnak szalonnát,
Mind (kiáltja, és az elöljáró vitéz kardját a mennyezet felé suhintja)
Levágom a gerendát! *(ajándékot kapnak, tojást, kolbászt, szalonnát)*
Mind (a "Szent Gergely doktornak..." kezdetű ének dallamára kivonulnak)
Köszönjük ezerszer,
Százszor meg ezerszer ajándéktok,
Áldja meg az Isten,
Szívünkből kivánjuk szép házatok!

Megjegyzés: Mivel a Gergelyjárás egyik célja az iskolába-toborzás, a szokás előadásával a tanévnyitó ünnepélyeket is színesíteni lehet.

KARÁCSONYNÉ MOLNÁR ERIKA

Csökken, megszűnt, szünetel...

A romániai magyar tankönyvkiadás történetéből

A Tanügyi és Pedagógiai Könyvkiadó - Tankönyvkiadó - (Editura Didactica si Pedagogica) a Tudományos Kiadó alosztályaként 1951. június 1-én alakult meg, később, 1951 novemberében önállósult. Székhelye Bukarest. 1962-ig a kiadó két főhatóság irányításával működött. Egyrészt az Oktatásügyi Minisztérium hatáskörébe tartozott; a tankönyvek az érvényes tantervek szerint készültek, és a minisztérium illetékes főosztályán hagyták jóvá, másrészt a kiadó beilleszkedett a könyvkiadás országos hálózatába. A hatvanas évektől a kiadóban nemcsak tankönyvek, hanem műszaki-technikai könyvek és főiskolai, egyetemi tankönyvek is készültek. Erre külön részlegek; technikai és főiskolai osztályok létesültek. A kiadó elnevezése azt jelzi, hogy a tankönyvek és pedagógiai munkák, oktatási szemléltető eszközök, a tanítók, tanárok számára nevelés- és oktatáselméleti, módszertani szakmunkák kiadására szakosodott.

A kiadó nemzetiségi szerkesztősége a különböző nemzetiségek anyanyelvű tankönyvellátását biztosítja. Majdnem két éven át az egyes szaktantárgyak (matematika, fizika, kémia, biológia) tankönyveit románból vagy oroszból fordították.

Az anyanyelv oktatására ún. "eredeti" könyvek is készültek. Ezekben az első években a nagyobb lélekszámú nemzetiségek és a kis nemzetiségek számára egyaránt eredeti és román nyelvből fordított tankönyvek jelentek meg: magyar, német, szerb, ukrán, szlovák, cseh, török, bolgár, görög nyelven. A példányszámot tekintve körülbelül a fenti sorrend az iránymutató, egyben ez a fontossági sorrend is. A magyar tanyelvű nemzetiségi iskolák számára tankönyveket egy eléggé nagy létszámú szerkesztőség gondozta. Az indulásnál a magyar szerkesztőség vezetője *Vitus Erzsébet* (matematika szakos; érdekes módon a szerkesztőség megszűnése után soha többé nem dolgozott magyar nyelven); szerkesztők: *Vartanovici Molnár Ágnes* (kémia) és *Győri Magda* (magyar nyelv és irodalom) komoly erőfeszítéseket tettek a munkatársi hálózat, a dokumentáció és minden más sajátos szervezési munka elvégzésére, megalapozására. 1951-ben, amikor a kiadó önállósul *Editura Didactica si Pedagogica* néven, a magyar nyelvű tankönyvek borítóján a kiadó hivatalos neve: *Tanügyi és Pedagógiai Könyvkiadó*. Igazgató *Aszódy János*, a nemzetiségi szerkesztőségek